
Att utvärdera oss själva

Akademiskt verksamma forskare – national-ekonomer såväl som företrädare för andra ämnen – deltar i en ständig utvärdering av sig själva. Detta sker i betygsnämnder, vid tillsättning av akademiska tjänster, vid bedömning av artikelutkast för vetenskapliga tidskrifter, vid granskning av forskningsansökningar, med mera. Denna interna kvalitetsgranskning, som brukar kallas för "peer-review", har en mycket stark ställning inom forskarsamhället.

Vad menas egentligen med kvalitet i dessa sammanhang? Det är inte lätt att säga. Forskningsråden t ex, framhåller ständigt betydelsen av vetenskaplig kvalitet, i högtidliga sammanhang talar de till och med om vetenskaplig excellens. Men i mina kontakter med olika forskningsråd har det slagit mig att lika benägna som dessa råd är att framhäva betydelsen av vetenskaplig kvalitet, lika obenägna är de att ange explicita kriterier för denna vetenskapliga kvalitet.

Detta nummer av Ekonomisk Debatt innehåller en artikel som rankar såväl svenska universitetsinstitutioner och forskningsinstitut som enskilda forskare i nationalekonomi. Författaren, Tobias Lindqvist, tröttnade på det ständiga snacket kring fikabordet om vad som är framgång och vilka som är framgångsrika inom forskningen. Han bestämde sig för att tillämpa ett explicit framgångskriterium och skred till verket.

Lindqvist valde att utgå från en aktuell rangordning av vetenskapliga tidskrifter som beställts av European Economic Association för att ranka Europas nationalekonomiska institutioner. Sedan poängsatte han de anställda vid landets nationalekonomiska institutioner och institut enligt samma skala.

Lindqvists analys utmynnar i flera intressanta slutsatser. Exempelvis är den samlade forskningen synnerligen ojämnt fördelad. De två högst rankade forskarna, Lars EO Svensson och Assar Lindbeck, står för cirka 10 procent vardera av den sammanlagda kvalitetsvägda forskningen av totalt 377 personer. Även fördelningen på institutioner och universitet blir med Lindqvists kriterium mycket ojämn. Denna ojämna fördelning leder i sin tur till att rankningar av svenska institutioner och institut blir mycket känsliga för avhopp och "värning" av forskare med hög poäng. Hela 10 procent av den på detta sätt kvalitetsvägda forskningen försvann således när Lars EO Svensson nyligen permanent flyttade till Princeton University i USA.

Hur rimligt är då det kriterium som Lindqvist bygger sin rankning på? Det ger en mycket hög vikt till de allra främsta internationella tidskrifterna, särskilt American Economic Review. Kriteriet är ju framtaget för att forskningsmässigt rangordna Europas främsta nationalekonomiska institutioner. Det är troligt att företrädarna för världens toppuniversitet ser på svensk forskning med glasögon som inte skiljer sig så mycket från den använda poängskalan. Unga doktorander som önskar konkurrera om jobben på de allra främsta universiteten bör nog därför ha en ledstjärna för sin forskning och publicering som ungefär följer den ranking som Lindqvist använder.

Frågan är om skalan är den bästa även för andra syften. Det torde vara ganska uppenbart att fördelningen av forskningsrådets medel skulle bli radikalt annorlunda om målet vore att maximera forskningen mätt på detta sätt.

Men behöver inte ett litet land som Sverige en bred tillämpad forskning av god kvalitet på många områden som offentlig ekonomi, miljö- och transportfrågor, arbets- och bostadsmarknad med mera? Skulle vi få sådan forskning om ett kriterium som detta genomgående tillämpades av forskningsråden?

Man kan också fråga sig om det är tillrädligt för alla unga forskare att redan under avhandlingsarbetet sträva efter publicering i toptidskrifterna. Risken är att detta skapar en slags ”vinna-eller-försvinna-mentalitet” som i praktiken slår ut många unga lovande forskare. Är det inte bättre att börja publicera på en lägre nivå och sedan successivt höja ambitionerna när erfarenheten har infunnit sig?

Ett annat intressant resultat i Lindqvists studie är att de 14 procent kvinnliga forskarna bara bidrar med 1,8 procent av den samlade forskningen. Detta faktum knyter an till ämnet för en annan artikel i detta nummer av Ekonomisk Debatt skriven av Christina Jonung och Ann-Charlotte Ståhlberg. De går systematiskt igenom kvinnornas ställning vid svenska universitet, från deltagande i grundutbildningen fram till professorstjänst. Bara 4 procent av cirka 70 professorer i nationalekonomi är kvinnor. Detta ses sannerligen med oblida ögon av politiker och universi-

tetsrektorerna som på olika sätt försöker trycka på för att höja andelen kvinnor på de högsta posterna vid landets universitet. Jonung och Ståhlberg betonar att andelen kvinnor på de olika karriärstegen inom forskningen i stor utsträckning återspeglar rekryteringsunderlaget i form av studenter i ämnet, men att det också varit svårt för kvinnor att nå upp till det sista steget som professor.

Även för att förstå detta fenomen finns det anledning att diskutera de framgångskriterier som tillämpas inom forskningen. Missgynnar kriterierna kvinnor? Eller är det andra saker som avskräcker kvinnor från att göra karriär inom vårt ämne? Är det de unga männen som får den hjälpande hand som Jonung och Ståhlberg menar behövs i den tuffa forskarkarriären? Eller hämmas rentav kvinnornas vetenskapliga karriärer av politikerna och universitetsledarens ambitioner att ha med de fåtaliga kvinnorna i olika administrativa sammanhang?

Vår förhoppning är att artiklarna i detta nummer av Ekonomisk Debatt kan lyfta debatten om den nationalekonomiska forskningens kvalitetskriterier och kvinnornas ställning inom professionen från fikaborden till vår tidskrifts debattsidor.

Anders Björklund